

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 28- Fylke: Vest Agder -
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Hidra
 Emne: Drikk til maten til Kvardags Bygdelag: Østre Hitroy
 Oppskr. av: Låmids Eriksson Gard: Hområs
 (adresse): Rasvåg - G.nr. 26. Br.nr. Kringesjø.
 A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Frå da eg i tia ha sett
 a' hoirt som bygdesage gransker.
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Fødd, 1876-

SVAR
 Forbrügan i Hidra o sma, Frå ei te fire Kjørsoe. Der va
 Knaht någe sødmjelt sent fra Hitroy te byen i föreari
 -hondre, men någe fra garan Kranvig o Ablesnes, Hidra fastlam
 kalla Hidreheia, I detta århundre ma Meieri i byen, o der
 äi sent någe mjelt te bymeierie fra Kyrkehavn o Eie,
 (Hidrasund) på Vestre Hitroy - da der o meir a valljor -
 Østre Hitroy jorbring ha jenge svart tebags i detta
 århundre, garen Hområs födde i 90:aran 14. Kjør, ha nå
 4. Kjør - Förr, 5 opsidera. Nå, 3 - Rasvåg, Hområs strann
 födde i 90:aran: S. Hansen 1. Kjør, O. Hansen 1 - A. Pittersen 1 -
 J. Jakobsen 2 - Lavrense, 1 - Else, 1 - A. Annersen, 1 - K. Larsen 2 -
 L. Sivertsen, 1 - R. Karelson, 1 - A. Mortensen, 2 - P. Jensen, 1 -
 J. B. Jakobsen 1 - Augusterius, 1 - M. Reinertsen, 1 - H. Hansen, 1 -
 L. Larsen, 1 - T. Gabrielsen, 1 - O. Ingvardsen 2 - Hans, fansen 1 -
 A. Rasmussen, 1 - H. K. Jakobsen, 1 - N. fansen, 1 - L. Erikson, 1 -
 B. Meilender, 1 - N. Fuglesang, 1 - G. Fuglesang, 1 - H. Fuglesang 1 -
 Herman fansen, 2 - (Ialt 34 Kjør.) Nu leier P. Larsen bruket
 etter Herman fansen og har en Kjør, den siste i Rasvåg -
 og den skal selges og dei slütta på et par månesti, for fleire
 folk o gamle. Någen ha bodi i U.S.A. o yngre driv fiske -
 4 o te sjöss (gutta) i 1890 va her mange sjöfolk a i U.S.A -
 Te Rasvåg ligg strandsted Slädel omna garen Veisdal, der
 i 1890. tri Kjør, nå ei, änså strandsted Langenes ligg te
 Rasvåg udhavn, Dei meste folk fö någa söne, a i
 aldefasti någa jida, (Kreturaptelling jönnom tida):
 Utöending sidde hoss orfører, hell prest, så Kjem ein skuleholder
 hell ein annen ligefta komune paletikker, så he dei et gitt glass hola

å tale, 2 huns for 50. 2 sune for 12. å 2 kyr for 4. å enjunting
 for somme som bli glömt, (å verre me folkeopptelling -)
 Sød mjølk fette små bodu, å mindre bodu, å å sød mjølk
 kogtes sigtemjølsvellen, (Engelsk, püretö) önså bruggast sød-
 mjølk me tömflöde kogt te kaffi flöde, å sød mjølk i liste =
 soppe, sill, å makrelsuppa, for å jerra den gae, Fädest å
 sød mjølk sjild me egg, pättast å råmjølk sjildfrå smörora
 Ramast, (Aptitast,) å jerra ost å sjild sürmjølk, som folk
 alti hadde stykja på någa kilo, hann blei svært go me å
 ta et kg, å ganga frå stykje, å etta, hell koga i de någe
 varum sød flöde, blei då herlig blank å fin å ha i skäl (Primata Gomme)
 på bore for brüg i vege. Nå dei tog süreflöden å rinje
 (Bytta) te smör, röra dei i mjølka, å öiste den op i stöck
 hell bolla, å drakk nå ein va tyst, helst der de va salt-
 smad te middag, å i bal me ideoarbei, helstam sommer,
 å då helst slätemann blei varum å tyst, Dei hadde
 alti et ilod me blanna, hell sürmjølk, som dei blanna
 me vann frå bakke, å slätemann et ilod sürmjølk
 for seg sjel, Sürmjølk brüga dei stött daglig te å sjela
 te ast å misa å sölla fladbrö i te bodu å taunlöuse gamle,
 önså te å koga sigtemjølsmösmen å, te ha på fladbröbede,
 å dei som hadde penga, Kjöfte ön et grunn sirap å ha i
 mösmere, mest va sürmjølk brügt te gründ som
 opte 90 åran va daglig kost te dövre å Kvæsmad, Nå der
 kom slekt å fremmen te lüs, så va de sjikk stragst å
 by mad, å då de va hos de meste folk smått me penga
 (å kaffi,) brügte folk å stri et mellegrann lössütther på ei
 rinje, å möla mellom naran et par trebakk på, å sette fram
 på högebor, De kallas flödebytta, (Svensk, fyllabanka) De va
 sjikk å jöima på ei kvæide hell vorterkage i vegevis om
 der kom någen, så skar dei op någa mäla å bydde, å
 hadde dei itje, så sette dei fram leppe, hell fladbrö å smör,
 å eda attete flödebytta, å do va litt langfarans, å frå grannegara
 at folk lydde te hverandre for å mäså å få veda mytt,
 De å ön så å seia ei saga blott då all sjikk å bymessig-
 De jingkje å eda fladbrö å flödebytta me mala trüd, å rinje
 mjølk tog någe öve två liter, Hå va bökra av ^{helleran gätter} ~~spant~~ ^{spant} ~~spant~~
 einer star, Süre mjølk va i alle dal hölt for helsebod

(Primata Gomme)

5601

NORSK ETHOLOGISK GRANSKING

De måkje folk sjikk
 å skrobada, hell itje
 lövide, de blei näm
 vegana, men passelig to
 der de lei te å jerra
 heseim -

Ark-2-
Emne nr. 28.
Drik til maten.

De hadde fiskerann erfara som frå omkring 1830 te 1890 i åbne fiskebåda for nestore på vinter a vårsellfiske-
lyst me Florøy, sian me Flangesunds trakten, Skutemo, dei folde fleire reserva sillegaduskagga me surmjølk a hadde me seg a drakk te maten (Kavring.) Helst varme den jera någe i dei par månaum, men va lige go for de, Dei hadde jagt, hell sluppe, te losjifartoi, tre bådlag amkrer, men mang ein kvell kom dei fje fram te da, a måtte så dra båden på laun, kvilva han a dytta ront am me sno, a såva anna der i strannsteinan, sveite a dødstrøite dei mang ei gång va, a no heile daen mod strøim a kuling- men aldrig blei dei forkjøla hel sjuge som mange nå-
fortia der passe a drikke ein mengde sterk a effor heid kaffi; ja sae dei gamle: Dei som bruga sur mjølk bli ikkje forkjøla, Kjennemjølk a surmjølk kosta 5 ore påtta (liter) omkring 1890, Famelian va jåbut store a surmjølk va hoved- drikke te maten hos alt folk kvær dag. I detta århundre kjøbe både folk på gara a stranna någe sød mjølk a dei som he någe, helst te dei få bodu som nå a, Me maduin: dei meste heim på laun a strann te folk; tia kradd lide nå te bryjja öl, Dei bryjja någe i un bestefars ti; Ette 1860 va her knapt bryjja någe, for den ti seilte stonere a galioter (Galiasser) på norsojalande, fakter a sluppe på kyst, a tister sjofart. De va dyrt me kaffi, a någe måtte dei drikke te maten, (Kavring.) da hadde matrosan me seg tonne a halltonne me sirtöl (Kauske tontöl) som dei varma på luyssa i Lübeckste timkrus a stauk, hell kunne, Atterud va sjipper, styrmann, barmann (Beste-
mann, Amnestyrman^{Kalla}) kokk a temrmann. Dei hadde samann fritt öl te maten a rederen, va lenje gamal vis- fongman a doksgit hadde da helst ikje luyra, men seilte for mad a drikke dei fyste par årann, Dei gamle fortelde at folk drakk möje pirrikom a røllikke som i Danemark, der jettk pigeborn me forge a selde dei tørka vek stann, Der va nokk någe ölbyggang: aldevars ti, Et jedor, (He du høirt jede, (hört sie) Litet kjendt.) Gjering spenne på naboonga, for svar a den andre: Du tar fje sjella, du he grønt malt på loppe, Altså unga der pekse op a kom te a jorra ront for folk.

Passa vakte me ein Pennetompas.

5601

Malt koden som gro-

4

Da ser me at folk setta koden te melte te öl. I eldre tie
va de påhydd at prest sto preka fra stolen i tri tima, å
tro i trokk, så ein påuse på et karter, Folk komda fra
Anasira te Nessgrense, å fra heile austhitroy te Kjørke,
i Kjørkehabu stransted å fiskerleie, så dei måtte vora
oppe i ate for å komma tussnokk te Kjørke Hidra Kirkja,
(den fyrste, bygd 1069, inhaggen i dørsvilla (Bortkasta 1852.)
å komma for seint te Kjørke va da ei rabane stamm, I
madpåusen tog kenen fram sine rosemalte Kjørkeniste
-isje (Sjå Pasvags folkemuseum for alle jennustanne som
eg nebne te sporelistan.) Mennann fekk fram sine små
fine ölankere me birbane på, å da va da sjik at dei
smagte på trær andres öl (dei usunnaste.) Presten jekkk
så enn i sakrastie å fekk någe te å storkja seg på,
Moje å Kjørkefolkje va let på fod na dei kom i Kjørke -
I de kongelige previlligerte Gøstgiveri sto prenta at hann
sto fastaba sen regtighed der hann hadde forlode bren-
nerin på lager te Kjørkefolkje, for da va dansk, billig,
å kleint opblanna, der va òn fra elgamal tie fleire smug-
trale som selde smugla Postokker öl å dansk brennerin.
Men aldepar Berent Pedersen Hamrås bedremann sønn fra
Kristiansand, var en flink stor smugler på Hitroy, Na
dei va lett på fod blei dei tong i hève i Kjørke, å ville doppa,
Kjørkeverg Hein hadde da ein lang staje me kula på eme,
Han jekkk att å fram i Kjørkesjibe, å knatta dei mjøgt me
kula på krüna så dei kom te seg å fekk önen opatte, Så
kniskra Hein nerotte stolen: legg i hob, å så tog presten
te å preka at ein time, hann varholt i stolkant å preka
me fyrr å kraft. Heru te 90 åran va den billig töntöl,
Pättöl, å billig brennerin i handel i byen, Der å knapt
någen heim i Hidra nå som Kjøbe heim bayeröl fra
byen å ha på bor te maken, for de fine sjipperfolk å
snart uddöid, men der å alti någa fa ungdom i kvær-
bygd som bli kare nå dei kann drikke å flaste, hell
tro på ein flastekork, Den fyrste kaffi me veit om her
i Hidra va for ca. 180 år sian, at ein stoner blei
berga inn te Kjørkehabu lasta me kaffi, som blei

beroga em te Kjörluhabu á Kaffiun blei lagt te torkis
 på Kjörlégávrann, folk fekk ein hällender apburte for
 á syna dei kross dei sko branna á koga kaffi, da jökkt
 kleint me á fa' sola kaffien forda folk va tje' noie nok
 me á branna böunen, sa dei blei forbrende, me veit
 at i oldefarsti bruga folk nage kaffi, i mi badudous
 ti ma kaffi, á va da svart noie me á branna kaffi på bran-
 fod på stárstein i ei lida gryda onna svag ell te ann blei
 mörkbrun á blank á sveita, sommerti hadde dei ei tresji
 smör i ann ná hann va treg for á sveita, da va ann ferdig-
 brend, dei rörte smátt me ei tresji heile tia i gryda,
 sa slo dei hann öre i et ilod te kjölna, á sa öre i hússets
 (me lag gamle tette) kaffibomma, á deri lag kaffimale á tre,
 for fameliam á ha den visse mengde på, te den vande smag,
 sa knúste dei kvart mál kaffi i kaffikneza, seinere me
 áran fekk folk seg kaffi handkredn, sa hadde dei i kvart
^{svartkílar} hús tvö kobbertjela som va fortenu evvendes, tenne
 blei údslede på vel et hall sneisár, á da va da helst fanta
 som sýffortena kjelen atte, for kaffien fekk úsmag der
 den kom te kopper, Da va svart gosmaga á sterk kaffi i mi
 badudousti 1880-90- mójse ber hell náttias Maricabo kaffi,
 men da hendte da at nage me úsmag, kalla mase (Mos) smag,
 áu kalla elendig Santoskaffi, Ná vanne i kjelen kom på kog
 sa töunde dei den malne kaffi på kjelen á lod den koga
 smátt nage merúttu, setthann sa á elstaen, te á treikka
 et par merúttu, sa tog dei kjelen i halle (Hanken) på gryde
 heite da hádda:) bar hann stödig á sjungte rolig forsittit
 i kaffiballe hell kópp (I detta århundre bara i Kópp)
 for ikke á grotla grúden sa den kom i kópp (Nage kom der
 mest alti:) enkeltte brúgte ein liden sil, Ná ein hadde kógt på
 kjelen et par tri' dae, sa töunde dei grúden á opi bodnekjelen,
 for da heite at sterk kaffi va skadelig for bodn, men
 ikke da dei kalla grúdrann, Sa va der i seinste halv-
 del á före århundre nage billig ramun svarte i små
 pakka i handel, kalla Sigoribout, sa karva dei et gram
 a da på grúdranne á sette på kog te bodnann, ja áu
 småfolk brúgte segori for á spara på kaffi i den tia

Ein liden bede kjort fiske-sjenn hadde dei på Kjelen nå
 den va mije grūd på ann, for a Klara kaffien, någe sid-
 mjelt hell flode hadde folk i kvar kopp, sam nå, men itje
 tesjoss hell på fiske, I före århundre va de så a sei sjikk
 hos alle, a ha et sokker glass på høg fod mæ någa rafenade
 sokker i, ståns i krostab, for nå der kom slegt hell
 fremmen te hūs a va bydd kaffi a ^{mæ} te på hell någa mæla
 a vorter kage hell kveidekage som dei joimte på i regeris
 for a ha någe fint a by på, så va de sjikk i ^{eldre} tje
 a ta et par rafinade mæla i mounen attete ein strætt
 svart kaffi i fra koppen a sūga på dei, De heite sokker=
 dråhen, der fantes da i eldre ti någe brūnt, kogt, krystale-
 sert kalla kandi sūkter, som gamle folk brūga på samme
 måde, vnså va de gått for hōste, De a knabt brūgt, hell
 vāre i handel i detta århundre, men de va nokk fā gamle sam-
 fekk sokker i eldre, hell nebutte ti, nokk sikra dei seg teligt
 i fallbesbrev, men dei kosta dei onge som lide hadde, a lide
 kunne erverva, va derfor svart i veien, a fekk de forferdeligt
 kommerligt, ureinslighet a ammerært førte dei meste
 onne torva, heite de, De kann tje bestriuvst (helst higt på
 lanne,) for enjen vil trū på elendighet nåfortia, Dei meste
 eldre folk nå he injunting seet, a mennest.) Omkring 1870-
 hadde kjibmenn kegleforma sokkertopp i handel på ca 4. Kg.
 så hadde dei ei lida sokker oks a slo mæ hammer på den
 mæla a sokkertoppen te salg, sian kom forma rafinade stykke,
 Lössokeri (Farin) brūte sjofolk a ha i sen svarte kaffi,
 hellest hadde itje folk nå te de, a derfor heller itje sjikk
 nåfortia, I detta århundre kjem kaffi mælen hell brende
 hōnne som mæles på handfreden, a kogast på emaljert hell
 Aluminium kjele, a kogast som i alle tje, men nå dei he
 kogt et par tri dar, så koga dei op grūden i ca 10 menutta a
 tōnde så avkoge a spi et ilod, sjyle så kjelen rein for grūd,
 a helle på ette avkoge te samann mæ kaffi på nytt, De
 a for a spara a ha kaffi jebut stærk, for omkring 50. år
 sian va de slutt mæ grūd vann te bodu, for folk
 leste a hūinte at de va skadelig. (Farlig) Grūd vann va mest
 for at bodu sto ha de som foreldnan i mælt tje om ha kaffi.
 (Stransidera fette ville her a blanna softa i vann te bodnan te mæden)

Rå roirsokker he
 vore i handel fra
 uminmelig ti -

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5601

garfolk hadde altid
 uselt -

men som nebut va ber, mikk å billig sivermjelt for 50 år
sian, I seinere år å luisstell letrint me elektrisk og
vannenlegg å moje ferdig å hallferdig mad fra fram-
luis, (Du hem i oplandsbygden) ånså me ideoarbeid å da
forbi å kava tilig mæran å seine krell, Lofor Krone
ikje maklikhed 5 målti mad daglig, så somme he
sløifa dæure å mellommad, ån sommertie, Meldre tie
må mannen slakta kosta ham milten i vegg å spånke, ån
spånke me fisk spånmann (Girheine) så sto ån kansen spån
hollenskaffigrund for å muntre någe i kommerfjell tilvarelse,
Spæng jekk helst ud om lyfka, å for jente om bodu, å gitta
om Kjeresta, Der blei jo alti et gran grund i both å
kapp, så tunde dei ann på tasjeten, (Hollands iunder-
tasse) så sveina dei toppen der tri gange mod sola å
momla någe, så kom alle me bore te å såg må luis smide
kappen att. I grund va spånsteme ette linje som grunden
sette på ensien, Ei pega luis ud som bodulinja som dei
fekke latt a, å jodna ei knodret te Kjerastlinja m, m.
Te he aldri smagt bygdefalke på laun hell sjo, me
smegrasjon te Holland, å handel, (å smughandel) me
Holland 1600-1860 (Hollendertra) fekk me ein evig
gohed for kaffi, (som dei,) men hass sjipperfalk i tra
he dei som andre av stann for finhed skall, å å te,
kagt the någen krell, (som emna), så he jo samfunne
alti ein slomp Bor, Børsen som slæbe ette dei fine
å vonda seg, ånså me någe tont ^{av å te} terann Fattige strann
siddera brungte adsjillig karnete forritia som dei frutt kome
pela, ånså va der i allemann luis hyllete å hyllesaft for
årsmedesin, ånså någe veigt lab å einerber, va medesin, å
einerberolja for jigt smirelse, å Kjeringsrokk å andre veksta.
Koga dei medesin lab av, Der he i tra knabt vore brend
brannemin i Hidra, men adsjillig he vore smugla ein
sja Danmark å Holland, ånså i detta århundre, men å
må slutt, Told luis i tra va høgaste stann, å kausje någe
maklig, Da å helst tratte blant smuglere, å folke sjel,
som he jett lione te vergang, i smugling opjonnom tra.
Skudesjippere i seilskideta fekk alti et par aukere me

sterke sager, taldfrutt heim om høusten. for nå taldbrua
 las te me fallereke, så las besteld bad te me fatteryst
 om baghor, så kokken kunne isett fira ankerann mer i håden,
 Da va jo bara någe te kushring for vinteren, mange sjipera
 tjente ikke så rart, dei å beiras dvide helst pengelens-
 Folk me sjien sladra ikke, å trü den dag i dag at stolen å
 rimadelig nige, Brennerin å il va i fire år, hondre svært
 billig på Gestgiveri å i luyid salg. Kånen tog seg ein stoid (Drami)
 for medesin et par gånge om vege, da svala å letta for briste
 så dei fekk råha vekk någe adma å sting, heite de, farann
 tog seg ein knert, da varma for bringa nå dei kom vade inn
 fra sjien. Folk hadde da alti et par flaske hell karaffel i
 sjenk, hell skatoll, å luy ein sjenk te sløgt hell fremmen
 som kom rekans å farans te luis. da slapp dei billigans me,
 Hidra folk hadde aldrig nå te å drikka seg te rø ussa, som
 storfolk hadde, bara St. Hansopt, å 30. juledag, brøllup,
 å ligerveile, drakk folk seg på ein kant, Aldrig Nyår,
 påske, å pinste, da va der i heimann andegt å alvor, men
 sjofolk nå dei nigntra å i luyann, drakk mange seg falle
 på usel opblanna donder, på bule mer me brygge, å kaie,
 å blei da så glad for å vera fri et hel fra sure slid, å lide
 betaling, at dei blei halwegs vedlause, å brölte å vette
 opsigt mer en annann nesjons sjofolk, Da hadde dei i tia
 da an å verdensry at den godslige Ola normann kunne
 ikke drikka, men nå forta ein almindelig enternasjonel
 drikkekultur ndan bröl, biding, å sparking. I detta år hondre
 he brüs etteknert mer å mer brügt som lestedrikk om
 sommeren, in vorteril o, a nå brüges store mengda,
 Kane å bodu som förr arbeia me småbrüg, å beimeverke
 te fousorgelsen, nye luis å heim, jenz nå å bada, å ud
 i de frue me brüs å miste kjoks å kage, 19 år å da 50 år siem
 skoleplantning, hejonte i Hidra milig 5 a 10000 planta (A. maie)
 i are, Et eksempel, På Hamnas, me teigetjiden å på fjiltoppen planta
 i 6 år, Ca. 2000 gran å fora, Der leve 17h. dei neste anna ein halv m. luge.
 (å så mest irealt.) På vogone kann planta, å knapp någen lærer, å
 slats ikke bodu. (Tantvok.) Hvor står på Hidra de mengder av planter
 i 50 år (En skamm) men godt for bygden, thi ellers vilde de små
 markheider, indjore, å fruktthager, nu vent total ide lagte = for nå å frukt salt in
 ein drikk te madeu

Dramm te madeu he
 i Hidra ikke vore brügt

NORSK ETNOLOGISK GRANSKNING

5601

Njalk å
 lide brügt